

Чупріна О. В.,
здобувач, асистент кафедри
лінгвометодики та культури фахової мови
Житомирського державного університету Імені Івана Франка

Застосування мультимедійних комунікативних завдань на уроках української мови в початкових класах

Важливою складовою загального змісту початкової освіти є курс української мови. Мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін [4, с. 1].

Програма передбачає набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне й монологічне; про особливості висловлювань, обумовлені їх комунікативними завданнями, ситуацією спілкування. Однак основну увагу в навчанні слід приділяти розвитку умінь здійснювати всі види мовленнєвої діяльності: слухання-розуміння (аудіювання), говоріння, читання, письмо. З цією метою необхідно використовувати спеціальні види роботи, забезпечувати регулярний контроль за сформованістю відповідних умінь. Учні отримують загальні уявлення про мову як засіб спілкування, пізнання, впливу; про існування у світі різних мов (споріднених і неспоріднених), про державну мову та інші мови, що функціонують в Україні [4, с. 5].

Засобом формування мовних і мовленнєво-комунікативних умінь можуть слугувати завдання із застосуванням *мультимедіа* (візуальне проектування на дошці), які допомагають надати вправі комунікативної спрямованості, об'єднати мовну, мовленнєву, соціокультурну та діяльнісну змістові лінії.

Дидактичні можливості мультимедійних засобів навчання, що використовуються на уроках української мови в початковій школі, можна стисло визначити так:

- збільшення мотивації до навчання;
- активізація навчальної діяльності учнів, посилення їх ролі як суб'єкта навчання діяльності (можливість обирати послідовність вивчення матеріалу, визначення міри і характеру допомоги та ін.);
- індивідуалізація процесу навчання, використання основних і допоміжних навчальних впливів, розширення меж самостійної діяльності школярів;
- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення типів навчальних завдань;
- створення навчального середовища, яке забезпечує "занурення" учня в уявний світ, у певні соціальні і виробничі ситуації;
- постійне застосування ігрових прийомів;
- забезпечення негайного зворотного зв'язку, можливість рефлексії;
- можливість відтворення фрагмента навчальної діяльності.

Теоретичними засадами запропонованої у статті системи комунікативних завдань слугували нормативні документи, державні документи з проблем мовної освіти в Україні, праці вітчизняних науковців (О. Біляєв, Н. Бондаренко, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Веніг, Т. Донченко, Л. Мацько, К. Климова,

В. Мельничайко, О. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентилюк, М. Плющ, О. Петрук, Л. Скуратівський, О. Хорошковська, С. Цінько, Л. Шевцова, Г. Шелехова та ін.).

У чинних підручниках представлена достатня кількість вправ, виконання яких передбачає індивідуальну, групову та парну форми роботи, роботу з текстами, формування мовних і мовленнєвих умінь тощо [3].

За умови збереження закладеної у підручнику методичної системи *вибірка мультимедійних завдань* зорієнтовує вчителя на посилення комунікативної спрямованості, формування мовленнєво-комунікативних умінь молодшого школяра. Значна увага у виборі вправ приділяється особистості учня, його інтересам, окресленню складових ситуації спілкування, зміні статусних ролей (рольові ігри), використанню елементів мультимедійних технологій, які забезпечують активну розумову, психологічну і мовленнєву діяльність школярів протягом усіх структурних етапів уроку.

Методика застосування мультимедійних комунікативних (мовленнєво-ситуативних) завдань є варіативною: вчитель на свій розсуд може коригувати зміст ситуації спілкування і спосіб її презентації учням, а також форму кінцевого продукту спілкування [1]. Наведемо приклади таких вправ.

Завдання №1. Рольова гра "Учитель і учні" (розвиток діалогічного мовлення).

Вчитель призначає "керівника-вчителя" та "учнів". "Учитель" пояснює, що таке іменник, і перевіряє знання учнів за допомогою контрольних запитань, які запропоновані на мультимедійній дошці. "Учні" слухають пояснення і відповідають на запитання. Мета мовлення "учителя" – пояснити "учням", що таке іменник і які його головні ознаки. Адресат – "учень". Форма – усний монолог. Тип мовлення – розповідь з елементами роздуму. Стиль – науковий. Мета мовлення "учнів" – розповісти, що таке іменник, відповідаючи на поставлені запитання "учителя", прослухавши його пояснення.

Завдання №2. Гра "Мікрофон" (розвиток діалогічного мовлення). Мета – з'ясувати, які частини мови знають учні, виявити знання про особливості кожної з вивчених частин мови. Учитель передає уявний мікрофон учню із запитанням: які частини мови вивчалися у попередніх класах і в цьому навчальному році. А далі "мікрофон" передається у вільному порядку, учні з'ясовують ознаки іменника, прикметника, їх роль у мовленні. Ситуація спілкування:

-Уяви, що в школі працюють представники місцевого каналу телебачення, проводять зйомки проб на участь у конкурсі учнів 4 (3)-х класів шкіл міста (області). Потрібно швидко і правильно відповісти на запитання ведучого (один з учнів класу).

Орієнтовні запитання і відповіді дублюються на мультимедійній дошці після того, як учень дав чітку відповідь.

У процесі вивчення лінгвістичної теорії потрібно звертати увагу на функціональне навантаження кожної частини мови. Із цією метою використовуються дидактичні вірші, матеріали з цікавого мовознавства тощо. Лінгвістична теорія, яка супроводжується чітким яскравим зображенням, слугує матеріальною опорою для побудови власних висловлювань мовознавчої тематики.

Завдання №3. Робота в малих групах (розвиток монологічного мовлення).

А). Прочитайте вірш Лариси Лужицької "Займенник", дайте відповідь на запитання:

- Чому автор називає займенник добрим другом іменника, числівника, прикметника? - Як зрозуміти слова "Ця частина мови ... потрібна дуже"? Для чого потрібні займенники?

Б).-Розберіть слово займенник за будовою.

- Який корінь у цьому слові?

- Доберіть спільнокореневі слова. Яке значення має корінь у словах? Відповіді фіксуються вчителем, або окремими учнями на інтерактивній дошці.

Завдання 4. Робота в парах, розвиток діалогічного мовлення.

Постав своєму сусіду по парті три запитання за правилом із підручника. Уважно вислухай відповіді, у разі потреби доповни чи виправ його. Дай відповіді на його запитання.

План-підказка, зазначений на мультимедійній дошці, відповіді на які поступово з'являються на інтерактивному полотні:

1. Що таке займенник?

2. На які питання він відповідає?

3. Які частини мови займенник може замінити?

4. На що вказує займенник?

Завдання №5. Індивідуальна, парна або колективна форми роботи із мультимедійним зображеннями на дошці.

- Як правильно вимовити і записати словами наступні словосполучення з числівниками? Про що тобі нагадують ці словосполучення? 6 годин 45 хвилин (7 годин 15 хвилин). Що ти в цей час робиш? Як можна ще сказати про те, коли ти прокидаєшся? Вибери ті числівники, які допоможуть тобі розповісти про свій розпорядок першої половини дня. Склади речення.

А. Індивідуальна робота. Учні отримують картки з числівниками, записаними цифрами, і біля кожної цифри записують числівник словами, письмово складають речення, а потім усно твір-розповідь.

Б. Робота в парах. За аналогією учні складають запитання про розпорядок другої половини дня (5-6 запитань), ставлять їх сусіду по парті. Або ж пропонується обмін письмовим варіантом запитань, на які треба дати письмову відповідь, використавши різні способи номінації числівників. Цей варіант завдання можна провести в ігровій формі, використавши технологію "Інтерв'ю". Початок запитань фіксовано на інтерактивній дошці, що служить опорою для формулювання продовження.

Завдання №6. Розвиток усного монологічного мовлення (без опори на готовий текст). До опису мовленнєвої ситуації додається опорний мультимедійний матеріал (словосполучення, ключові слова, завдання – інструкції, стимулюючі репліки). Усне складання розповіді в групах на тему "Багряна осінь". На мультимедійній дошці зображені опорні слова для кожної групи:

I група: золотими, чарівниця-осінь, багрянцем, берези, холодний, барвами щедро, жовтогарячий;

II група: торкнулася, вітер, зриває, клен, кружляючи, землю, шаром, листя, гілками, чудова, зимувати, ковдра.

III група: вона, стали, між, м'яким, запашна, оселяться, туман, покривалом, сонце, застилають, куриться, птахи, осінь, гарна, багата, прощальні.

Потім капітани команд зачитують утворений текст. В цей час на мультимедійній дошці з'являються ілюстрації (анімації) на запропоновану тему, що дає змогу учням не тільки словесно, але й візуально осягнути вивчений матеріал.

Отже, аналіз нормативних документів, чинних підручників, лінгводидактичної літератури засвідчив актуальність і перспективність створення системи мультимедійних завдань комунікативної спрямованості. У статті описана вибірка мультимедійних комунікативних завдань для 3-4 класів, які доповнюють методичну систему вправ чинних підручників, сприяють реалізації комунікативно-діяльнісного та функціонально-стилістичного підходів. Перспективним є подальше дослідження ролі мультимедійних комунікативних завдань у процесі розвитку зв'язного мовлення.

Список використаних джерел та літератури

1. Варзацька Л. О., Шевченко Л. М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів / Л. О.Варзацька, Л. М. Шевченко. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. – 204 с.
2. Вашуленко М. С., Дубовик С. Г., Мельничайко О. І. Рідна мова: підручник для 4-го класу / М.С.Вашуленко, С. Г.Дубовик, О. І.Мельничайко; за наук. ред. М. С.Вашуленка. – К.: Видавничий дім "Освіта", 2015. – 192 с.
3. Комунікативні (мовленнєво-ситуативні) завдання у системі вивчення частин мови в початковій школі / Г. Лещенко, Л. Іванова // Нова пед. думка . — 2009.
4. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – Київ: Початкова школа. – 2012. – 432 с.